

*Í Sumba er savnað öll Foroya náttúr
í villasta veldi sum yndi.
Av summarsól, björgum og brimi evnað
er sumbinga hugprúða lyndi.*

Bjargingarbragdið í Sumbiarhólmi

4. nov. 1890

Sumbiar bygd er kringsett av grynnum, boðum, strongjum og íðum, og ikki skal nógv til, aðrenn alt er avvelt í brimi við ýlandi grunnbrotum og boðasláttir; kokandi iður, stýnjandi strongir og landbrim saman við malargrötsruni dunar sum toruljóð, sum var tað Miðgarðsormur, ið breytt í villari vreiði og við bóksl og sterti barið havið frá grunni, í oyðdandi illsinni og hevðarhuga.

Men ikki bert í óveðri leikar brimið sum veldislag fyrri sumbingum; eisini í silvitni, sól og logn hendir ofta, at landbrim og boðar so bráttliga sum byrskot reistast í veldi og forða útróðarbátum heimkomu, og sumbingar nýðast tá at taka neyðhavn í øðrum bygðum ella í Sumbiarhólmi, um ikki er klúgvandi vestureftir ella eysturum Sumbiarenda, har Røstini ikki altíð er mjúk at strúka.

Hetta natúrinnað bráðlyndi hevur gjøgnum öldurnar verið atvold í mongum sorgarleiki, men eisini í stórbrognum á Sumbiarfjörð, har stakmenn herdir í vandaferðum við skaplyndi, evnað av hesum høvdu náttúrkræftum, hava sett liv, hepn, dugna og dirvi í veð móti hesum kensluleysu, í blindari lúnski herjandi náttúrkræftum og vunnid.

Sorgarleikirnir eru nogvir, sum tá ið ein bátur hveldist á Sundinum um 1690, og allir doyðu, og tá ið Kalsgarðs Jógvan nakað eftir ár 1700 eisini hveldist á Sundinum, har bert ein bátur isenn kann leggja á eitt bert áralongdirnar breitt hald millum tveir boðar stutt úr landi, og onki folk heima. Allir sjóløstuttan Jógvan, ið fór rekandi á einari ár út vestur í havið. Bátur á heimveg sá hann lætta seg upp á árin, rista sjógvin úr skegginum og so fara undir með alla. Ella tá ið Tummás bóndi á Kelduteigsgørdum í 1804 eisini hveldist á sama vandastað, og hvørt mannkná á útróðri. Kona hansara, Sunnuva úr Geliní, hoyggjaði á Kelduteigjum við konufolki og óvitum og sá tilburðin: hon visti sum var, at ongin hjálp var at vænta. Tummás var tann einasti, ið kom sær á kjólin. Tað harða eysturrikið setti bátin við ferð eystur eftir fjörðinum stutt frá malarbrúnni, og so stilt var veðrið, at tey á landi hoyrdu Tummás syngja kingosálmán «Nu flyer jeg til din nåde», meðan hann fór rekandi gjøgnum Ágangin, til hann fór eystur um Jörð við Egg og sjólætst í Røstini. Sagt er, at Sunnuva stóð, sum hon var vorðin til stein, bleik sum eitt lik, langa tíð eftir tað, at maðurin var rikin eystur um sýnina. Hon svimaði ikki, tók ikki at gráta. So einaförð var tað, sum hon vaknaði við, vendi sær móti arbeisfólkinum og segði tungliga: «Hann er farin, eg má taka við, rakið saman». Hon hevði fleiri børn at forða upp og størsta garð í bygdini at røkja. —

Óg ein dagin fyrri 40 árum síðan stóð eg á bakkanum yvir Tarakós og hugdi eftir «Ljósablaa», áttamannafar Sakans og fleiri, ið annars er kent frá kappðrði á jóansøkum. Teir komu við fullum segl-

um inn á Sundið, kyrt hevði verið alland agin, og teir sigldu tí inn um Hladið, men so skjórir eru boðarnir, at tá báturin rann inn millum teirra, brutu báðir saman og fyltu bátin á tremur. Men av tí at væl av vindi var og tí nógv ferð á bátinum, lyftu tey stóru seglina hann upp á aldudkambin, og hóast stýrið reykt tvørturav, víði so væl til, at Sakin greip eina ár istaðin, at hann rann so mikið beint niður av alduni, at sjógvurin fossaði fram av honum, og teir vunu inn Makan eystanfyrri, har teir feldu seglini og toku at oysa; tá fleyt hann um gripsborð, men ikki brutu Sundboðarnir meira enn hea einu ferðina. Soleiðis er vanligt, um ikki brim er mest á fjøru og fjarandi sjógvi og um streymaskifti, at bátar ofta riða um røðina millum liv og deyða á alduridunum á Sundinum.

Óg nú, meðan og skrivi hetta, frættist aftur, at ein bátur er hveldur á Sundinum í kyrru, bert av boðanna skjørleika, men ráðsnarir og knappskjótir bjargaðu sumbingar í evstu stund teimum trim-um neyðstøddu.

Eg kundi sagt nógv meir um hesi her nevndu fólk og hendingar og aðrar við, ikki minst um Sunnuvu ella Sunnuva úr Geliní, sum í sálarstyrki hevur mint nógv um tær kenda íslensku ságakvinnurnar Guðrúna og Bergtóru, tá ið tær sou á ella frættu feigdarboð um mann sín ella frændabana; men tað kann koma eina aðru ferð, tí nú skal sigast frá tí størsta bragdi av mongum í teirri meira enn 1000 ára gomlu av einari hárðrendari og veldismiklari náttúr skaptu bragdariku søgu sumbinga, ivaleyst í stórleika, dramatiskum hendingum og søgnum hin tilfarsrikasta og mest hugtakandi av øllum føroyskum bygðasögum, hóast hon enn bert er prentað í brotum.

Fjórði november í 1890 byrjaði við logn og dyrdarkyrru; tað nevan hvítt við Sumbiarstein og Flesjarnar ella við Sumbiarhólmi, sum er sjáldsamt um summarið, tianssheldur móti vetri. Sólir reisti litbjørt úr havi og gylti Beinissvørð og allar fjallatindar. Røstini mikla og allir strongir og iður lugu sum í fasta svøvn, og sugið frá havinum, sum mest altíð syngur fyrri oyrunum í Sumba, ljóðaði sum tryggur andadráttur frá einum fast sovandi stórdjori, sum onki ilt kundi hava í huga. Ongin kundi gruna, at hesin sjáldsami blíði vetrardagur, aðrenn hann kom at kvøldi, skuldi gerast hin forløgtyngsti, men samstundis sýna ein hin mest dramatiska sjónleikin um mansdirvi og stórleika, sum er farin fram nakrastaðni í heiminum og størsta hending í Sumbiar hendingariku bygðarsøgu. Tí henda dag meira enn nakrantíð áður sannaðist orðatakið: Ongin veit á morgni at siga, hvar hann á kvøldi gestir.

Pol uppi í Kviggv var ein álitismaður í øllum førum, og oddamaður bæði í björgum og sjóvinnu so væl sum í øllum

landbúnaði, ein sannur framburðsmaður, ið altíð tók sær av teimum fjónaðu, gomlu og einkjum við børnum teirra. Hann fostraði mangar ovitar upp, sum ongan goðan høvdu, og óli góvu tey honum tilkomin besta ummálið. Hann kundi gera hetta, tí hann var størsti innløgumaðurin í bygdini; byrjaði sjálvur sum fadírleysur og ognarleysur, men átti 35 gyllin í jørð, tá ið hann doyði. Hansara stóra og rúma hjartalag gjørdi, at hann ikki legði pening á kistubotnin sum fleiri, tí hann gav til tey, ið trongdu, meira enn nakar annar, ofta yvir ferimun. Nú var hann 55 ára gamalur, men sum ein ungur maður á bestu árum í útsjón og gekk í bragðleiki og dirvi fram um teir ungu.

Henda morgun helt hann tað vera frálík líkindi at fara við seyði í feiltendi vestur undir björgunum og sendi son sín Danjal Johan, ið var 13 ár tá og nú er 83 ára gamal, at boða teimum frá, ið skuldu sama veg. Sjalvur fór hann út í Dal eftir einumhvørjum seyði, hann skuldi sleppa í feiltendi.

Meðan flestu jarðaeigarar eins og Pól ætlaðu at nýta henda sjáldsama fagra dag til feiltendistferð, fóru fyra menn við litlum báti til útróðrar at fáa sær festu um ikki ánað, tí í Sumba er tað oftast ikki heimatiltøkt at fáa fisk um veturin, tí brim kann vera javnt og samt í góðum sum ringum veðri upp til tiggju vikur í senn, sum fleiri ferðir er hent; meðan eystanmenn víðhvørt dag um dag kunnu troyta Sumbiarhavið og flyta góðan fong heim, sleppa sumbingar ikki á flot.

Meðan áður nevndu menn sita og reka, siggja teir eins knapt og eitt skot, at brimið spytir langt upp í bergið; meinkunnugir vísu teir, at onki var at biða við og tóku til árar, men tá teir komu at landi var longu avvelt í brimi, og Sundboðarnir stóðu í andarisi.

So knappliga brann brimið á og varð við tað sama so hart í átøkum, at menn á landi óttadust fyrri, at tað vóru óráð at leggja á Sundið, og hin langa teinin eysturyvir hólminum var haldur ikki farandi við so litlum fari, tí Tangaboðarnir stongdu landkomu eystanfira.

Simun á Fløttinum, undir Hamri, ið var bróðir fadírbróðir til tveir, á bátinum vóru, fekk menn við sær, og við longum togi fóru teir oman á Hundagjög vestanfyrri Pollin og veltirðu til teir á bátinum um at leggja inn í gjáarmunnan, har bládypi er, men bergi líkt til báðar síður. Teir ætlaðu at fáa fast á teir á bátinum og draga teir upp og soleiðis bjarga teimum úr vanda; men hesir vildu treyðir lata státt farast og søgda seg vílva steðga eina bátin enn, kanska lögir kundu gerast so fræg, at klúgvandi varð inn um Sundið, og teir lögdu so útáfar frá landi og lógu og biðaðu eftir betri líkindum.

At enda tóktist, sum teirra ætlan skuldi eydnast, tí tað var sum Sundboðarnir liðandi lúgvadust, og síðani lögdu seg niður. Teir vóru ikki seinir at taka til árar, nú ván-

Hósdagin í seinastu viku var ikki ókyrt á Mølini, sum var einasta lendingarpláss, sumbingar nýttu í gomlum døgum. Nú sæst ikki ein neystatøft eftir. Tey flestu eru skolaði burtur av briminum. Óg nú halda sumbingar til á lónni uttast til høgru í niðaru myndini. Mynd: Kalmar

ir vóru til at koma heim við báti og fongi, tí liði var á Sundinum og tí havn fyrri stavni. Men mangan brestur ætlan, og hon brast her: Tí beint sum teir vóru komnir á haldið millum boðarnar, reistist alda so øgling vestanfyrri, at teir hættaðu sær ikki at halda fram, men góvu seg til at stinga á fyrri at sleppa útum aftur, aðrenn boðarnir brutu saman um Haldið; men tað miseydnadist, bóðin breyt, har við bátin, kappstøtti hann og hvøldi menninar í havið.

Onkur á landi vildi halda, at høvdu teir ikki stungið á, men díkt á fram, kundu teir allir borid boðini heim; men tað man vera ivingasamt, sjálvt um ikki brotið traff teir, at báturin, tá hann rann fram eins og gjøgnum bratta brekku niður av hini brøttu bylgju við slikari ferð, at hann legði alduna aftur seg, sum ofta er hent, kundi haldast so snóbabeint av teimum fyra, at ikki óhapp hendi, tí hvussu lítið hann skjýttist á við slikari ferð, melur hann sum á kúluni, kiptur runi í somu stund.

Gjøgnum brimrokið sóu teir, sum í Pollinum vóru staddir, og nógvir aðrir sumbingar henda dapra leik. Hvussu Tummas Petur undir Hamri kom sær upp á kjólin og beinanveg royndi at sláa nøgliná úr, so báturin skuldi ikki halda á við at bólt runt av luftini, inni undir honum var, og tað eydnadist; meðan var Jakup úr Ólhúsi í Hørg eisini komin sær upp á kjólin upp eftir framstevningum, og sonur Tummas Petur, Jóan Petur, fleyt á einari ár. Men av Tummas í Byrgi úr Hørg sóu teir bert annan armin koma undan einaförð, so sást hann ikki aftur; hildið varð, at hann var komin fastur í eitt snøri, og loddidið hevði tikið hann at botni. Jóan Peturi vildi so væl